

Σολωμό σήμερα

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΤΣΑΤΣΟΣ

Βλέπω σήμερα τὸν Σολωμό ὅπως τὸν ἔδλεπα ἀπὸ πάντα: ἕνα γιγάντιο ποιητικό ἀνάστημα, ἕνα μὲ τεράστιο πνευματικό φάσμα προικισμένο ποιητή, πού συνδυάζει τὸ «ὄψος» μὲ μιὰ σπάνια μουσικὴ εὐαισθησία.

Τὸ λιτό καὶ τὸ καίριο τοῦ λόγου τοῦ ἐκφράζει ἕνα ἀνώτερο πνευματικό ἦθος. Ἡ μεγαλοφυΐα τοῦ Σολωμοῦ ὑπῆρξε μεγαλειότερη ἀπὸ τὴ δυνατότητα τῆς πραγματοποίησης. Γι' αὐτὸ τὰ ἀληθινὰ μεγάλα ἔργα τοῦ εἶναι ὅλα ἀποσπάσματα, φωτεινὲς ἐκλάμψεις πού μποροῦμε κάποτε νὰ τοποθετήσουμε μέσα σ' ἕνα μεγαλόπνοο σχεδίασμα. Αὐτὴ στάθηκε ἡ ἀδυναμία τῆς δυνάμεώς του. Ἀλλὰ καὶ ἔτσι ὅπως εἶναι, μένει ἕνας μέγας ποιητής, ὅχι μόνο γιὰ τὴν Ἑλλάδα ἀλλὰ καὶ γιὰ ὅλη τὴν Εὐρώπῃ τοῦ δέκατου ἑνάτου αἰῶνα. Κρίμα πού μόνο ὅσοι ξέρουν ἐλληνικά μποροῦν νὰ τὸν καταλάβουν. Ὁ Σολωμός ἀνήκει στὴν κατηγορία ἐκείνων τῶν μεγάλων λυρικῶν πού δὲν μεταφράζονται.

* * *

ΠΟΤΕ ΑΛΛΟ) ΚΑΙ ΘΑ ΛΙΣΘΑΝΘΗΣ ΝΑ ΛΑΧΤΑΡΙΖΗ ΜΕΣΑ ΣΟΥ ΚΑΘΕ ΕΙΔΟΥΣ ΜΕΓΑΛΕΙΟ, ΚΑΙ ΘΕΛΑ ΕΙΣΑΙ ΕΥΤΥΧΗΣ». Ἀξιοσημείωτο ὅτι τὸ μέσα σὲ παρένθεση «ΟΤΙΔΗΠΟΤΕ ΑΛΛΟ» γράφτηκε μετὰ τὴς δύο κατακόρυφες τελείας. Δηλαδή, γιὰ τὸν ἑαυτὸ του, τοῦ ἀρκοῦσε ἡ πληρωσὴ τῆς ψυχῆς του μὲ τὴν Ἑλλάδα. Ἀλλὰ, σὰν σκέφτηκε πῶς ἀποτεινότανε σὲ πολλούς, προσθέτει τὸ «ΟΤΙΔΗΠΟΤΕ ΑΛΛΟ». Κι' ἔτσι μᾶς φανερώνεται, ἀκόμη μιὰ φορὰ, πόσο βαθειὰ ἔβλεπε ὁ ΣΟΛΩΜΟΣ μ' αὐτὴνα τὴν προσήλωσή του στὴς κατ' ἐξοχὴν ἀρετὲς τῆς Φυλῆς μας: τὴν μακροθυμία καὶ τὴν ἀποστροφή γιὰ κάθε δογματισμὸ καὶ γιὰ κάθε εἶδος μισαλλοδοξία.

ΟΔΥΣΣΕΑΣ ΕΛΥΤΗΣ

(...) Λυποῦμαι πού δὲν μοῦ εἶναι δυνατόν νὰ ικανοποιήσω τὸ αἷτημά σας. Ἡ ὑπόθεσις Σολωμοῦ εἶναι πολὺ μεγάλη καὶ ἐρετὴ γιὰ μένα. Μικρὴν δλόκληρη ζωὴ περιμένω νὰ αἰσθανθῶ ὥριμος γιὰ νὰ μιλήσω ὅπως τοῦ ἀξιῖζει. Καὶ ἡ στιγμή δὲν ἔφτασε. Ἴσως δὲν φτάσει ποτέ. Ὅπως δὲν ἔφτασε δὲν θὰ ἤθελα νὰ κάνω κάτι συμβατικό.

Γ. ΘΕΜΕΛΗΣ

«Ὁ Σολωμός ζεῖ ἀνάμεσά μας. Κανεὶς δὲ δέλεπει τὸ πρόσωπό του, μὰ τὸν ἀκοῦμε νὰ κοινώνει μαζί μας μὲ τὴ σημερινή καὶ γνώριμη ποιητικὴ ὁμιλία. Ἡ ἱστορία τούτη μοιάζει μὲ μῦθο. Μῦθος εἶναι ὁ ἀληθινὸς Ποιητής, γιατί μπορεί καὶ διασκελίζει τὸ χρόνο καὶ εἶναι πάντα παρίων ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους. Καὶ ὁ Σολω-

μός είναι παρών τώρα πιο πολύ από κάθε άλλη φορά. 'Ο Σολωμός είναι εδώ μαζί μας και μάς γυρεύει μια νέα, πλήρη δικαίωση». — Τò απόσπασμα από τὸ Δοκίμιό μου «'Ο Σολωμός ανάμεσα μας, ἀναζήτηση τῆς ἀληθινῆς ἀνθρώπινης φύσης» (σελ. 17) —. 'Ο Σολωμός λοιπόν είναι ἐδῶ ανάμεσα μας, μάς συνοδεύει καὶ δὲν τὸ ξέρουμε, δὲν τῶχουμε κάνει ἀκόμα συνείδηση. Τοῦτο σημαίνει, ὅτι ἡ παρουσία του εἶναι μέσα μας θαθεῖα, ὅλγεγα πῶς εἶναι μέσα στὴν ἰδία του τῇ λησιμονιᾷ μέσα μας, καὶ γιὰ τοῦτο πιο ἐσωτερικὴ καὶ πιο γόνιμη.

Ἡ λησιμονία του προέκυψε ἀπὸ τὴν εἰσβολὴ τῶν Φαναριωτῶν καὶ τῆς Παλαιᾶς Ἀθηναϊκῆς Σχολῆς ὡς τὸν Παλαιᾶ. Εἰσβολὴ εὐκόλης λογοκοπίας, ἀπὸ τῇ μιᾷ, παρεκτροπῆς ἀπὸ τὴν ἀληθινὴν ἀνθρώπινη οὐσία, ἀπὸ τὴν ἄλλῃ. Λησιμονιώντας κάτω ἀπ' ὅλα τοῦτα τὰ ἐπιστρώματα τοῦ Σολωμοῦ λησιμονήσαμε τὸν γνήσιο ἑαυτό μας, τὴν ἀνθρώπινη οὐσία μας, τὴν ὀντολογικὴν μας σύσταση, ποὺ ἀποτελεῖ τὴν οὐσίαν τῆς ἀληθινῆς Ποίησης, αὐτὸ ἀκριβῶς ποὺ ὁ ἴδιος ὁ Σολωμός τῆθεσε ὡς δόγμα:

— "Ἀς ἐργάζεται (τὸ ποίημα) ἀδιάκοπα γιὰ τὴν ἀληθινὴν οὐσία —.

Καὶ ἡ ἐκτροπὴ αὐτὴ κράτησε σχεδὸν ἕναν αἰῶνα, 1835 — 1935, ποὺ ἐμφανίζεται ἡ σύγχρονη ἢ ἡ Νεώτερη Ποίησή μας.

"Ἀν προσέξει κανεὶς τὴ Νεώτερη Ποίησή μας βαθύτερα, ἀπὸ μέσα. Ἡ διαπιστώσει ὅτι πίσω ἀπὸ τὶς ἀτομικεῖς διαφορὰς τῶν ποιητῶν, ποὺ τὴν ἐκπροσωποῦν, ἕνα κοινὸ ἔδαφος ἢ ρεῖμα — ἕναν κοινὸ τόπο, ὅλγεγα, — ὅτι τὸ θέμα τῆς εἶναι ἕνα: ὁ μύθος τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ δύο γωνίες ὀψεως: τὴν ὑποστασιακὴ καὶ τὴν κοινωνικὴν, ποὺ συχνὰ φτάνει ἀπὸ τὴν λεγόμενη ὑπαρξιακὴ ἀγωνία, στὸν ὀντολογικὸ κίνδυνον, ποὺ μάς ἀπειλεῖ μὲ χίλια δὴς μέσα καὶ ὄργανα νὰ μᾶς διαλύσει τὴν ἀνθρώπινη μας σύσταση καὶ νὰ μᾶς μεταβάλλει σὲ πράγματα πρὸς χρῆσιν. Ἐπανερχεται δὴ, λαδὴ ἀπὸ τὴν ἀνάγκη τῆς σωτηρίας τοῦ ἀνθρώπου μέσα στὴν Ποίησιν ἢ ἀρχή:

— "Ἀς ἐργάζεται (τὸ ποίημα) ἀδιάκοπα γιὰ τὴν ἀληθινὴν οὐσία —
χωρὶς προγραμματισμό.

Ἡ στροφή πρὸς τὸν μύθο τοῦ ἀνθρώπου προσδιορίζεται ἀμεσότερα ἀπὸ τὸν Καβάφη, τὸν ἀμέσως προηγούμενον, τὸν πρόδρομον τῆς Νεώτερης Ποίησης, ποὺ ἡ ἐπίδρασή του εἶναι ἐπίσης ἐσωτερικὴ κατὰ γενικὸ κανόνα. Διὰ τοῦ Καβάφη ἀνακαλεῖται ὁ Σολωμός ἐκεῖ, ὅπου ἡ Ποίησις προχωρεῖ σὲ βαθύτερα ὀντολογικὰ στρώματα. Καὶ τοῦτο γιὰ τὸν Καβάφη καὶ ὁ Σολωμός, οἱ δύο αὐτοὶ ἀκραῖοι ποιηταί, συγγενεῖς οὐν παρὰ τὶς μεγάλες διαφορὰς, ποὺ τοὺς χωρίζουν, συγγενεῖς οὖν στὸ νόημα τῶν «Τειχῶν», ἢ τῶν «Ἐλευθέρων Πολιορκημένων».

Ἡ στροφή πρὸς τὴν «ἀληθινὴν οὐσίαν» ἐπιφέρει ἀπὸ μέσα πρὸς τὰ ἔξω καὶ τὴν πυκνότητα τοῦ λόγου στὴν ἐκφραστικὴ μορφή, τὴν ποιητικὴ κυριολεξία, ποὺ χαρακτηρίζει τὴ Σύγχρονη Ποίησή μας. Ἐπανερχεται τὸ τοιοῦτοτρόπως ἢ καὶ λέξι δέχθηκε μεστὴ ἀπὸ νόημα».

Ἡ ἀνάκληση τοῦ Σολωμοῦ ἀπὸ τὴ λησιμονιᾷ μέσα μας, ἐκ τῶν πραγμάτων, ἀπὸ τὴν ἀναλογία τῆς σύγχρονης «Πολιορκίας» τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὴν ἀνάγκη τῆς ἀντοχῆς καὶ τῆς «ἐξόδου», πρέπει νὰ γίνῃ συνειδητὴ μὲ μιὰ νέα θεώρησιν τοῦ ἔργου του, κατὰ βάθος, ἔτσι ὥστε ὁ ἀξεπέραστος ποιητὴς νὰ μᾶς γίνῃ κέντρο προσανατολισμοῦ.

ΡΙΤΑ ΜΠΟΥΜΗ — ΝΙΚΟΣ ΠΑΠΠΑΣ

«'Ο Διόνυσος Σολωμός εἶναι ὁ κατ' ἐξοχὴν «ἐθνικός» ποιητὴς μας. Ἐξῆς ἀπ' τὴν ἀρχὴ ὡς τὸ τέλος τὴν Ἐπανάστασιν τοῦ 1821, μέγα μέρος ἀπὸ τὴν ποίησίν του τροφοδοτήθηκε ἀπ' αὐτήν, χάρισε στὴν πατρίδα μας τὸν Ἑθνικὸν τῆς Ἱμνο καὶ ποτὲ κανένας δὲν ἀμφισβήτησε τὸ μεγαλεῖο καὶ τὴ λάμπη τῆς ποίησός του.

Ἀντίθετα, οἱ ἄλλοι τρεῖς μεγάλοι ποιηταί μας, οἱ δύο ἐπίσης ἐθνικοί, ὁ Ἀν-